

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

גזבר גמ"ח שנטל פקדון של חברו מהגמ"ח
לצורך מימון מעלית בבנין המשותף

תיק ממונות מס' 1984-עג

(מהד' 1 טבת)

נושא הדיון

א' הפקיד 30.000 ש"ח בגמ"ח של ב'. וז"ל שטר ההפקדה: הרינו לאשר בברכה כי א' הפקיד סך 30.000 ש"ח לקופת הגמ"ח ובכך זכה לשותפות במצוה זו. קופת הגמ"ח מתחייבת בעזה"יית להשיב הפקדון [עד לתאריך (אין כל רישום על פרט זה) או] כשתדרש לכך ע"י המפקיד לאחר הודעה של 7 ימים מראש. בזכות המצוה תתברכו וכו"ל. עה"ח ב'. לאחר כחודש הוסיף ב' בכת"י על גבי השטר הנ"ל "נפרע 3.000 שקל".

א' תובע מב' להחזיר לו את יתרת הפקדון בסך 27.000 ש"ח לאחר כמה הודעות מראש. ב' משיב שהכסף המופקד בגמ"ח ניתן לו ע"י א' לצורך מימון בניית מעלית בבית המשותף שהם שניהם גרים בו, ומראש דברו במפורש שכשיצטרכו את הכסף יקח אותו ב' מקופת הגמ"ח, וכך עשה, ולכן אינו צריך להחזירו לא'. א' מכחיש מכל וכל את הדברים הללו, וטוען שהכסף שהופקד לגמ"ח היה למצוה ולא נאמר לב' שיוכל ליטלו משם לצורך המעלית.

ב' מביא ראיה לטענתו משטר בכת"י נוסף מאותו תאריך של שטר ההפקדה של הגמ"ח, על סך 20.000 ש"ח שבו נכתב: "נתקבל סך 20.000 שקל הלואה. זמן פרעון אי"ה כט שבט ע"ב, או לאחר קבלת המעלית ברח'... מה שקודם". עה"ח ב'. משטר זה מוכח שההלואה היתה לצורך המעלית, וכמו שזה נכון לגבי השטר הלואה כך זה נכון לגבי שטר ההפקדה בגמ"ח. א' משיב שאין ללמוד את ענין ההפקדה לצורך מצוה בגמ"ח מההלואה הפרטית, והראיה שבלשון שטר ההפקדה לא נזכר כלל ענין המעלית, וגם על ההלואה הפרטית טוען א' שאסור היה לב' להשתמש בה למימון בניית המעלית, אם כי הוא מודה שיש זיקה בינה לבין המעלית.

א' מביא ראיה לטענתו מכך שכמה שבועות לאחר ההפקדה בגמ"ח הודיע לב' כי נחוצים לו 3.000 ש"ח, והוא נתן לו את הכסף כמוסכם בשטר ההפקדה, ואם ההפקדה היתה לצורך מימון המעלית איך נתן לו מזה 3.000? ב' משיב שנתן לו את בקשתו מפני שהמעלית התעכבה. עוד טוען א' שאמנם כשקנה את הדירה ידע שיש רשיון לבניית מעלית בבנין, והסכים לכך

באופן עקרוני, אך לא היתה מצידו התחייבות לשלם עבור התקנתה, כשם שהמוכר שלו לא שילם עבורה. ב' משיב שבשעה שקנה את הדירה הוא "נכנס בנעליו" של המוכר שלו, וכל מה שהתחייב המוכר עובר החיוב לקונה. א' משיב שבחווה מפורש שהמוכר מצהיר שאין חוב לצד ג' על הדירה, כלומר, שהקונה לא חייב בחיובים שהתחייב א' בעבר. ועוד, שהרי במכתב ההסכמה של השכנים לבניית המעלית, מוגדרת המעלית כמעלית של ב', ולא מעלית משותפת.

עוד טוען א' שההסכמה בחווה לבניית מעלית היתה בהתאם לרישיון העירייה, אך למעשה ב' שינה את תכנית המעלית, הגדיל אותה והזיז את מקומה, וא' התנגד לכך, ויש עוד כמה שכנים שמתנגדים לכך, משום שזה מפריע להם מסיבות שונות והם מפסידים בכך אפשרות הרחבת בניה, ולכן השימוש במעלית אסור משום גזל ומשום הסגת גבול, ואינו רוצה להיות שותף בגזל.

ב' משיב שעשרים ושלושה מבעלי הדירות חתמו לו על הסכמה לבניית המעלית על חלקם המשותף בבנין, ושכן נוסף חתם לו על תכנית בניית המעלית שהגיש לעירייה, כך שכל השכנים בבנין אינם יכולים לטעון עוד טענת גזל והסגת גבול.

עוד טוען א' שהתביעה ממנו לשלם שלישי מעלות המעלית אינה נכונה, משום שישנם דיירים נוספים בבנין יותר משלושה, והמחיר צריך להתחלק בין כולם.

ב' משיב שאם שכנים נוספים יחליטו להשתמש במעלית יצטרכו הם לשלם את חלקם במעלית לא' ולב', אבל כיום אין שכנים נוספים שמעוניינים במעלית.

א' טוען עוד שלפי מה שבירר אצל קבלנים אחרים מחיר התקנת מעלית כזו פחות בהרבה ממה שאומר ב', מה גם שב' אינו מראה את החווה שעשה עם הקבלן הבונה. ב' משיב שהמחיר הוא כמו שעולה בשוק וניתן לברר זאת, ואת החווה יראה רק לאחר שא' יסכים להיות שותף במעלית.

באשר להלוואה האישית שנתן א' לב', תובע א' להחזיר לו אותה, וכפי שנכתב בשט"ח שההלוואה תגיע לסיומה כשיבקש אותה בחזרה. את החזר ההלוואה הוא דורש בפני עדים או ע"י צ'ק למוטב, ועבור ההלוואה הפרטית (כדי לשלול מב' נאמנות של מינו).

פסק דין

התביעה על כספי הגמ"ח מתקבלת. על שאר התביעות: הממע"ה

(-) שמואל חיים דומב

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוין, אב"ד

השאלות לדיון

- א. הפקדה בגמ"ח, גדרה.
- ב. גזבר גמ"ח שנטל מכספי הגמ"ח וטוען שהיה מותר לו ליטול.
- ג. הקדש דמים לזמן, האם כשכלה הזמן כלה ההקדש בלי פדיון.
- ד. מסירה בלי הגבלת זמן רק עד שתדרש ע"י הבעלים בחזרה.
- ה. בנה מעלית על קרקע משותפת ואחד השותפים מתנגד.

תשובה

א. נראה שאע"פ שהגמ"ח משתמש בלשון "הפקדה" אין כוונתו להפקדה ממש, כדין מפקיד מעות לרורין אלל שולחני צמסנה צ"מ מג א, אלל כוונתו כהפקדה צנכ שהיא למעשה הלואה לצנכ שמותר לצנכ להלוותה לאחרים, ויש לדון האם חלה קדושת לדקה על ההפקדה שאסור לגזבר להשתמש בה שלא לפי תנאי ההקדש, או שכיון שצין כך נמסרת ללווים אין בה הקדש כלל. ועיי קריינא דאיגרתא לצעל הקהילות יעקב ח"צ סי' קכז שלא התיר לגבאי לדקה ללוות הכסף צינתיים בלי רשות העני, אע"פ שגם אם לא ישתמש בהם לא יחזיק הכסף בציתו אלל צנכ והרי גם זה הלואה היא [ורצית בלא"ה לא יקבל מהצנכ מחמת האיסור כי אינו סומך על ההיתר עיסקא], עיי"ש.

והנה חלות לדקה כשאומר הרי זו לדקה, כתבו צנתה"מ סי' רנ ס"ק ד וצערי ישר ש"ה פ"כוצחי הגרי"ז ערכין ו א צסס הגר"ח דנתפס שס לדקה על החפץ מדין נדר, וכענין הקדש שמייחד את החפץ להשתמשות של הקדש.

וכתבו המחנ"א לדקה סוף סי' ח, וערוך השלחן יו"ד סי' רג סעי' ו, דלדקה חשיב "מידי דלגזבה" ו"נדר שהוא לה" כמו הקדש (ועיי רמב"ם סוף אסו"מ דכלל האכלת הרעב בכלל כל דצר שהוא לה"). ואם לדקה לעניים נחשבת כהקדש לכל הדינים, עיי רמ"א צשו"ע סי' קלט סעי' ד דהקדש ולדקה קונה צמעות, והקשה בקלוה"ח ס"ק ג דהא תוס' קדושין כט א מחלקין צין הקדש ליתומים, דצהקדש מדאורייתא צכסף משא"כ יתומים דרק משום תקנה עשאו כהקדש, וא"כ כיון דקיי"ל דלדקה הוי כהדיוט לכל מילי וכו' ה"כ לענין קנין מעות דינו כהדיוט. וכתב שס בקלוה"ח דהקדשות שלנו דין הדיוט אית להו כמבואר צשו"ע סי' לה סעי' א. ועיי סמ"ע סי' שא ס"ק ט עפ"י שו"ע סי' ריב דלדקה הוי כהדיוט. אמנס הנתה"מ סי' קלט ס"ק ג כתב דוקא לענין גוף חלות הנדר והתפסת הקדושה ילפינן לדקה מהקדש, דצקרא דצל תאחר ומואל שפתיך הוקש לדקה להקדש, והקרא לא מיירי רק לענין זה, אלל לענין שצועה רצית ואונאה

דנתמעט הקדש מקרא דרעהו ודאי דעניי נמי רעהו מיקרי, וא"כ הכא לענין קנין שיותפס קדושת הלדקה על המעות דין הקדש יש לו דלענין זה הוקש. ע"כ. וזנתה"מ סי' שא ס"ק ו כתב דמה שפסק הרמ"א בשו"ע סי' לה סעי' א דממון לדקה נשבעין עליו כהדיוט, הוא לפי שאם יחסר ישלימו ואם יותיר יוכלו ליטול ללרכיס אחרים, ע"כ חשיב ממון הליבור וממון הדיוט לענין שבעה. עיי"ש.

וכתב בחו"ד סי' קס ס"ק י לדקה שהגיעה ליד גזבר הוא כנתן ליד עניי ממש, דיד גזבר כיד עניי ממש כמבואר בצ"מ יא, ונעשה ממון עניי והגזול או מזיק ממון זה כגזול ומזיק ממון שיש לו בעלים כיון שכבר זכו בהן עניי. ועיי' שע"י ש"ה פ"כדאחר שאלו ליד עני ודאי כלתה ההתפסה של הנדרי לדקה בחפלא של המעות, דהא נעשה ממון העני ויכול להוליאו על כל מה שיחפון, ולדעת הר"ן כלתה ההתפסה כשהגיע ליד גזאי וזכה העני אע"פ שלא הגיע לידו ממש. ועיי' מחנ"א לדקה סי' א.

ואם הלואה וגמ"ח היא כלדקה, הנה לפיהמ"ש להרמב"ם ריש פאה לדקה היא בכלל גמ"ח, ולהחינוך מ' תעט גמ"ח הוא בכלל לדקה. וכבר הוכיח הח"ח באהבת חסד ח"ב פי"ח סעי' א הגהה שניה עפ"י רמב"ם מתנו"ע פ"י ה"ז ושו"ע יו"ד סי' רמט שלהחזיק ידי עניי בהלוואה גם הוא לדקה ייחשב. ועיי' ליון הלכה לדרך אמונה מתנו"ע שם אות מב שכן מבואר בגמ' כתובות סח א מן הלדקה כו' השמר כו'. ועיי' "רשימות שיעורים" (קלמסון) צ"ב עמ' קסב מחלוקת הרמב"ם והטור אם גם הלואה לעשיר היא מלוה.

ב. בגמ' צ"ב ט א: אין מחשבין בלדקה עם גזאי לדקה ולא בהקדש עם הגזברין, ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים. ופרש"י אין מחשבין לומר היכן נתת מעות שגביתם. ופסק הרמב"ם מתנו"ע פ"ט ה"א ושו"ע יו"ד סי' רנז סעי' א אין מחשבים בלדקה עם גזאי לדקה ולא בהקדש עם הגזברין שנא' אך לא יחשב אתם הכסף הנתן על ידם כי באמונה הם עושים. ע"כ. וכתב בערוך השלחן יו"ד שם סוף סעי' יב: ויראה לי שבמקום שהממונה נוטל שכירות ודאי דמחוייב ליתן חשבון. ע"כ. ועיי' ש"ך שם ס"ק ג בשם מהרי"ו סי' קעג שאם קוראים עליו תגר שלא נהג כשורה וחושדים אותו בדבר שראוי להסתפק בעיני הדיין, לריך ליתן חשבון.

ובנידון דידן ששני הלדדים מכחישים זה את דברי זה, האם נטילת הכסף ע"י צ' היתה מותנית מראש ומותרת או שלא היתה מותנית והיה אסור לצ' ליטול הכסף מהגמ"ח, י"ל שבכה"ג אמרו שאין מחשבין בלדקה עם גזאי לדקה, ונאמן הגזאי לטעון שהוליא כדיון, ועיי' קלוה"ח סי' לו ס"ק ד אם יש לגזבר ההקדש נאמנות של ע"א או שדינו כנוגע בדבר (ועיי' ש"ס ש"י פ"ד). ואם כן נמלא שב' פטור משבעות כופר הכל מפני שהעדות שלו מסייעתו, אלא שכבר הוכיח הגר"ח צ"שיעורי רבנו חיים הלוי"י על צ"ב כט (עמ' קו מדפי הספר) שלא כחלקו בגמ' קדושין מג אם שליח נעשה עד אלא רק כשגוף המעשה חשיב דהמשלח עושה אותה, אבל היכא דאחד עושה את המעשה בתורת עצמו, בזה לא מלינו דפליג, וכו"ע ס"ל דאינו נעשה עד אע"ג דהמעשה שייך לאחרים. ע"כ.

אמנם אפילו אם אינו נאמן כע"א, מ"מ אין מחשצין עם גבאי לדקה, משום שיש להם נאמנות בעסקי הגבאות, ואיך נשציעו היסת כשכופר בכל?

ונראה שמה שיוצאים מעות הלדקה לחולין זה מדין תנאי בלדקה, שיהיו המעות לדקה עד זמן מסויים או עד שיטטרך להן ללרכיו, ותנאי זה חייב להיות לפני שחל עליהן שם לדקה, אבל אחרי שחל עליהן שם לדקה ולא היתנה עליהן מראש, אינו יכול לחזור בו ולהוליאן לחולין. וצנידון דידן שטוען צ' שהותנה מראש עם א' שיוכל להוליא המעות ללורך המעלית, וזאת בנוסף לתנאי המפורש בשטר ההפקדה שיחזרו לנותן כשידרוש אותן, וא' מכחיש וטוען שלא הותנה אלא מה שמפורש בשטר, נראה שצזה השטר מכחיש את צ' ומסייע לא', שאילו היה תנאי נוסף היה לריך להיכתב בשטר בנוסף לתנאי שכתוב בו. וע"כ נראה לקבל את התציעה של א'.

ג. כתב הרמב"ם מעה"ק פט"ו ה"ז: האומר דמי פרה זו לעולה כל שלושים יום ולאחר שלושים יום לשלמים וכו' דבריו קיימים. ובהשגות הראב"ד הקשה במאי פקעה מינייהו קדושת עולה שכבר חלה עליהם, אלא ודאי מחללין על בהמה או על מעות ללורך עולה ואח"כ מקריצין שלמים וכו'. ומקורם בסוגיא דבר פדא בצדריס כח צ, וכבר האריכו האחרונים צביאור סוגיא זו וצדעת הרמב"ם והראב"ד, עיי' חיי הגרש"ש ומשנת ר' אהרן נדרים ועוד (ועיי' קלוה"ח סי' קיז ס"ק צ דעת הרמב"ם דכיון דלא הקדיש רק עד שלושים יום, כי כלתה זמנו כלתה הקדשו).

יש לדון לדעת הגתה"מ שלענין התפסת הקדושה הקדש לעניינים דינו כהקדש לשמים, אם הקדיש כסף לגמ"ח לזמן, וצתוך הזמן הוליאו שלא כדין לדברים אחרים, האם חוזר וחל עליהם הנדר לדקה הראשון כמו בקדוה"ג, ול"ע.

ד. פסק הרמ"א בשו"ע סי' ריב סעי' א': האומר ידור פלוני בצית זה ולא קלצ זמן הדירה, אפילו רק שעה אחת במשמע. וכתב הסמ"ע ס"ק ג דידור פלוני בצית זה לאו דוקא, דה"ה בהקנה לו גוף הצית לדירה נמי שעה אחת משמע כיון שלא קלצ לו זמן, וצנתה"מ ס"ק א כתב דאם אמר הריני נותן לך הצית לדירה כוונתו לעולם, אבל כשאמר מקודם רק ידור פלוני אז אינו במשמע רק שעה אחת.

וצסי' ס סעי' ג כתב הרמ"א בשם י"א דהמקבל עליו לזון סתם כל ימי חייו או כל זמן שלריך משמע, וי"א דאם קבל עליו לזונו סתם או יתן לו ק' זהובים לשנה, נפטר בשנה אחת מנדרו. וכתב הסמ"ע דלדעת הי"א השני שהציא הרמ"א, והוא משו"ת הרא"ש כלל ו סי' כד, כל שלא קבע זמן יכול לומר שדעתו לא היתה אלא לשעה אחת והממע"ה, והא דכתב הרא"ש דחייב לזונו שנה אחת הוא משום שהוסיף לומר או מאה זהובים לשנה וגילה דעתו דרלונו לזון שנה אחת. וכ"כ הש"ך ס"ק טז. וצתומים ס"ק ח כתב לחלק צין נדר ומתחייב לדבר מלוא, לצין מתחייב לחצירו שלא במקום מלוא, דצנדר אמרינן סתם נדרים להחמיר וסתם לעולם משמע, אבל צמתחייב שלא צדרך מלוא אמרינן הממע"ה ורק לשעה משמע.

לפ"י צנידון דידן שצטר ההפקדה נאמר שא' נותן לגמ"ח 30.000 ש"ח למלוא, ולא קלצ זמן חוץ ממתי

שיבקש את המעות בחזרה, לכו"ע לכל זמן הלריך להם בגמ"ח משמע, ואם הוליאס הגזר לפני המועד יתכן שהמעות מתקדשות שוב. ועיי' שו"ת שרידי אש חו"מ סי' קמד. אך מאחר שלדברי צ' שהוא הגזר נתן א' זמן קלוב עד שיטרך למימון המעלית, נמלא שב' הוליא כדין את הכסף מהגמ"ח, אך כבר נתבאר שהשטר מסייע לא'.

ה. צנה בחלר חצירו משום שסבר שחצירו הרשה לו לצנות, ואחרי שצנה מתצרר שטעה וצנה שלא ברשות, נחלקו אחרונים אם מחייבים אותו להרום מה שצנה ולהחזיר הקרקע לחצירו או שאין מחייבים אותו להרום, עיי' פת"ש סי' שם ס"ק א' בשם המשל"מ גניצה פ"ו הי"א שחייב להרום, ושם בשם שו"ת מציי"ט ח"ג סי' קמג שאינו לריך להרום הצנין אלא יכול להחזיק בקרקע ולשלם דמיה, וכתב השער משפט שם שלא מפני תקנת מריש, שזו נתקנה דוקא בגזל ענים וצנה בחלר של ענמו, אצל בחלר של חצירו לא נתקנה תקנה זו, וסברת המציי"ט היא משום השבת אבידה שחייב להפסיד משלו כדי להליל ממון חצירו, ותלוי במחלוקת לגבי תקנת יהושע צסי רסד וצסי רעד, עיי"ש.

ובנידון דידן סבר צ' שיש לו רשות בחתימת יד של כל השכנים לצנות את המעלית, והזת המיקוס והגדלת השטח אינם משנים לגבי הרשות שנתנו לו, לפיכך גם אם מתצרר שאחר הזת המיקוס והגדלת השטח יכולים החותמים לחזור בהם מהרשות שנתנו, מ"מ יכול צ' לטעון קיס לי כהמציי"ט שאחרי שצניתי אין לחייבני להרום אלא לשלם עבור הגזילה.